

כ"ז כסלו	כניסת שבת	יציאת שבת
ה'תשפ"ה	16:04	17:19
ירושלים	16:18	17:20
ת"א	16:07	17:18
חיפה	16:21	17:21
באר שבע		

אילו של יצחק

פרשת "מקץ"

בפרשה הקודמת קראנו על שנאת האחים את יוסף שנבעה מרגש העליזות שפיתח יוסף כלפיהם, ושהתבטא בחלומות שחלם. אך אם נעמיק יותר נבחין כי בחלומותיו **"וְהָיָה תִּסְבִּינָה אֲלֵמְתֵיכֶם, וְתִשְׁתַּחֲוּיִן לְאֵלֹמֶתִי."** (ל"ז, ז), **"וְהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאִחָד עֶשְׂרִי מִנְּכִבְּיִם, מִשְׁתַּחֲוִיִּים לִי."** (שם, ט), יש ביטוי לברכה שזכה אביו יעקב מיצחק על פני עשו **"הָיָה גִבִּיר לְאָחִיד, וְיִשְׁתַּחֲוֶה לְךָ בְּנֵי אִמְךָ"** (כ"ז, כ"ט).

האחים שמכירים את ההיסטוריה המשפחתית, כנראה סברו כי הוא הבן הנבחר. כשם שיצחק הוא בנו הנבחר של אברהם, וכשם שיעקב הוא בנו הנבחר היחיד של יצחק! ואם נוסף לכך את אהבתו של יעקב ליוסף ואת היחס המיוחד לו הוא זכה וכמובן את כתונת הפסים, שהיא סימן למלוכה, ואת העובדה שיוסף הוא בנה בכורה של רחל, אשתו האהובה של יעקב, ואת שתיקתו של יעקב לנוכח חלומותיו של יוסף - לא מן הנמנע להגיע למסקנה שיעקב מתכוון למנות את יוסף ליורשו היחיד.

בעיני אחיו, היה יוסף "מלשין" **"וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתֵּי יָעֹב, אֶל-אֲבִיהֶם."** (ל"ז, ב). הם חשבו כי יעקב טעה בבחרו את יוסף, וכשם שרבקה השתמשה בתכסיסים על מנת להבטיח את בחירת הבן "הנכון", כך ישתמשו אף הם בתכסיסים ובתחבולות על מנת שהבן המתאים ייבחר. והסוף ידוע ותואר בפרשה הקודמת.

בפרשתנו, מסופר על עלייתו של יוסף למלוכה במצרים. **"וַיְהִי, מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים; וַיַּפְרֵעַ חֹלֶם, וְהָיָה עֹמֵד עַל-הַיָּאָר."** (מ"א, א') וכתב רש"י בסוף פירושו לפרשה הקודמת: "מפני שתלה בו יוסף (בשר המשקים) בטחונו לזכרו, הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר (תהילים מ') **"אֲשֶׁרִי הִגְדֵּר--אֲשֶׁר-שָׁם ה', מִבְּטָחוֹ; וְלֹא-פָנָה אֶל-רְקִבָּיִם,"** ולא בטח על מצרים הקרובים (ישעיה ל ז) רהב.

כתב **"אור החיים 'הק',** שבמשך כל השנתיים היה חולם פרעה את אלו החלומות בכל לילה, אלא שהיה שוכחם, ורק **"מִקֵּץ שְׁנָתַיִם"** לחלומותיו זכר את דבר החלום וקרא ליוסף שיפתור את חלומו. ואם כן עולה השאלה: אם שכח את החלום לשם מה חלם אותו? ומבירים, שהבורא הזמין מיד את ישועתו, ולכן חלם פרעה שנתיים ימים את 'חלומי' מידי לילה בלילה, כדי שבשעה שיתחזק יוסף בבטחונו - מיד תהיה ישועתו נכונה לבוא אליו, לגאלו מבית האסורים, ולמנותו משנה למלך מצרים. וכתב בעל ה"ראשית חכמה": בתהילים (לב, ג) נאמר: **"וְהַבֹּטֶחַ בַּה'--חֶסֶד, וְיִסְבָּבֶנּוּ."** הביטחון בה' מסיר את כל הקטרורים והדגניים. מכוח הביטחון בה', החסד מקיף ומסובב את האדם ושומר עליו מכל בעל-דין, ומצילו מכל נגעי העולם.

הרב גרינבוים גיבור סיפורנו, היה נהג חדש וטרי בעת שהחנה את רכבו בחניון צפוף באחת משכונות ירושלים. כשניסה לצאת מהחניון, לא הצליח לסובב את ההגה כיאות ונתקע בעוצמה ברכב שחנה בחניה. מעוצמת הפגיעה נשבר מכסה הבגאז' של הרכב, פנסיו התנפצו, הפח נמך, ששון ושמחה...

הוא מביט לכל עבר, מחפש את בעל הרכב, וכשהוא מגלה שהוא לא בסביבה, הוציא פתק מכיסו, רשם התנצלות נרגשת בכתב ידו, הוסיף את מספר הטלפון שלו, והותיר את הפתק על השמשה הקדמית של הרכב הנפגע, כמקובל במקרים כאלה. לצפות, למחרת בבוקר צלצל מסמיר הסלולרי שלו, והואש מעבר לקו הזדהה כבעל הרכב הנפגע. הרב גרינבוים התנצל מעומק הלב וביקש מבעל הרכב לסור למוסך, לבדוק מה גודל הנזק והוא בוודאי מתחייב לשאת בעלויותיו, אלא שהוא לא העלה בדעתו באיזה סכום מדובר.

לבו נרעש כשהאיש שב והתקשר, ובשר לו ביושב: "הייתי במוסך, וצר לי לבשרך כי עלות התיקון היא 8000 שקלים. מתי אתה יכול להעביר לי את הכסף כדי שאוכל להכניס את הרכב לתיקון?"

לבו של הרב גרינבוים צנח. 8000 שקלים! הן זהו סכום עצום, כגובה כל הכנסתו החודשית הקבועה! רבונו של עולם, איך מתמודדים עם נזק שכזה, עם חור כה גדול בכיס!?

כעבור כמה שניות התאושש ואז השיב לבעל הרכב בנימוס: "אינני מתכוון להתחמק. עשיתי את הנזק - ואשלם את כולו, עד השקל האחרון, אלא שאין לי כסף כרגע. התואיל להמתין עם ביצוע התיקון עד העשירי לחודש, המועד בו משכורתי נכנסת אל הבנק, ורק אז תכניס את הרכב לתיקון, כשאוכל לשלם לך את הנזק מיידית!". האיש ניאות להמתין כמה שבועות, והרב גרינבוים החל לחסוך מפתח, מנסה להתקיים במינימום הנדרש. הן בחודש הבא אין לו משכורת - כולה משועבדת לתיקון הנזק!

הגיע היום הגורלי, יום כניסת המשכורת, ובמקרה - היה זה ביום ההולדת של הרב גרינבוים, עת רצון אישית שלו. הוא נכנס לבית הכנסת ופותח בתפילה נרגשת. מכוון בכל מילה, ובמקומות המיועדים לכך - מוסיף תפילה משלו. תפילתו ארכה שעה ארוכה, הוא חש כי לבו נפתח, מעיין דמעותיו נבע מאליו.

רק בשעת בוקר מאוחרת שב מבית הכנסת, ואז גילה על צג הטלפון 10 שיחות שלא נענו, כולן מבעל הרכב. 'חן לא התכוונתי להתחמק, אני עושה לו היום את ההעברה, למה הוא רודף אחריי!?' - רטן לעצמו.

הוא מתקשר לבעל הרכב, והלה - בקושי יכול לדבר, כולו נרגש, נפעם, המום. ולפתע הוא צועק: "אתה איש טוב אתה, לא יודע, אבא שבשמים אוהב אותך, איזה מזל יש לך..." ואז מספר לו בעל הרכב, כי לפני כשעה נכנס אוטובוס אגד נהוג בידי נהג ערבי לאותו חניון וגם הוא לא הצליח לצאת מהחניה בקלות. בשלב מסוים, במהלך סיבוביו בניסיונות לצאת, לא הבחין ברכב העומד בפינה ופשוט מעך אותו לחלוטין, הפך אותו לערימת גרוטאות מרוסקות...

"אתה לא מאמין!" - הוסיף בעל הרכב ואמר, "לפני כמה דקות הגיע שמאי של חברת אגד, בדק את הרכב וקבע לי פיצוי - תשלום מלא של מחיר הרכב, כי הוא התרסק לחלוטין. ואתה, אתה פשוט ניצלת בנס. האוטו איננו, הנזק שעשית נמנע תחת נזק אחר, ואני מקבל את הסכום במלואו מאגד - כך שאתה פטור מתשלום, בר מזל שכמוך!"

לבו של הרב גרינבוים נותר בהתרגשות. הן לפני שעה קלה עמד והתפלל, הרהר על פתרונות שונים שיכולים לפתור את מצוקתו הכלכלית, ועתה - מסתבר שלבורא דרכים מקוריות משלו, הוא פותר את בעיות בדרכים אחרות... בקול נרגש לחש 'ברוך השם, איזה נס ופלא!', ואז מיהר לתקן את בעל הרכב: "זה באמת נס, אבל זה לא ענין של מזל, זה פשוט ענין של תפילה. הבוקר קמתי שבור, ידעתי שכל משכורתי הולכת אליך - ובצדק, ופשוט התפללתי לבורא עולם שיושיעני. הנה, ראית בעיניך, הוא שלח את נהג האוטובוס לחניון, עצם את עיניו שלא יראה את הרכב שלך, נתן לו כח ללחוץ על הגז בכל הכח כדי שהאוטו יימחק לחלוטין, וכל זאת - על מנת שלא אצטרך לשלם את הנזק שגרמתי... זה לא 'בר מזל', זה 'בר תפילה' ידידי!" - סיים הרב גרינבוים ונפרד מבעל הרכב לשלום.

סיפור נפלא זה שהופיע בגיליון 'פיקודיך דרשתי' בעדות אישית מפי הרב גרינבוים, מבטא ומהדהד: גם כשלא רואים מוצא מהסבך, גם כשנראה שהאפשרויות השונות מוצו עד תום, גם כשחושבים שאין דרך לישועה - התפילה מוצאת דרכים משלה, דרכים עוקפות ויצירתיות, שחוצבות ישועה נכספת, שחושפות ניסים נשאים. (הרב יוסף מאיר האס - המבשר תורני)

חיתוך הסיפור, באמצעות סימון סופה של פרשת וישב ותחילתה של פרשת מקץ, זימן אפוא לציבור מעין המחשה בזעיר אנפין למה שחוהו יוסף בכלל: ההמתנה המייסרת. יוסף חיכה לא שבוע, אלא שְׁנָתַיִם יָמִים. רק אז חלם פרעה את חלומותיו שאיש בחצרו לא ידע לפתור, ושר המשקים נזכר סוף סוף בפתור החלומות שפגש בכלל. יוסף הובא אל פרעה, ובתוך שעות ספורות נסק ממברא עמיקתא לאיגרא רמא: מאסיר חסר תקווה הפך למשנה למלך האימפריה הגדולה בעולם.

מה פשר שרשרת המאורעות היוצאת-דופן הזו? **כותב הרב יונתן זקס זצ"ל:** הדבר מספר לנו דבר חשוב. ה' עונה לתפילותינו, אבל לא דווקא במועד ובאופן שתיארגנו לעצמנו. יוסף רצה לצאת מהכלא, והוא אכן יצא. אבל לא מיד, ולא מפני ששר המשקים הזדרז לעשות את מה שהבטיח ליוסף.

הסיפור מלמד אותנו דבר יסודי על היחס בין חלומות להישגים. יוסף היה החולם הגדול של התורה, וחלומותיו בדרך כלל התגשמו. אבל לא בדרך שהוא או מי ממכריו יכלו לצפות.

בסוף פרשת השבוע שעבר, כשיוסף יושב בכלא ואין לדעת אם ישתחרר אי פעם, נראה היה שחלומותיו נחלו כישלון מחפיר. נדרשנו לחכות שבוע, שמץ מן השנתיים שיוסף נדרש לחכות, עד שגילינו שהכישלון היה זמני.

אין הישג בלי מאמץ - זהו העיקרון הראשון. אלוהים הציל את נוח מהמבול, אבל תחילה נדרש נוח לבנות תיבה. ה' הבטיח לאברהם את הארץ, אך אברהם צריך היה לקנות ביוקר את מערת המכפלה לקבור בה את שרה. ה' הבטיח לבני ישראל את הארץ, אך הם נחלו אותה רק במלחמות רבות. יוסף נעשה מנהיג, כפי שחלם - אך תחילה היה עליו ללשט את כישוריו המעשיים והמנהליים, קודם בבית פוטיפר ואז בבית הסוהר. אפילו כשה' מבטיח לנו שדבר מה יקרה, הוא אינו קורה בלי מאמץ מצדנו. הבטחה אלוהית איננה תחליף לאחריות אנושית. נהפוך הוא: **ההבטחה היא קריאה לאחריות.**

אך במאמץ לבדו אין די. אנו צריכים סייעתא דשמיא, את עזרת ה'. אנחנו צריכים את הענוה להודות שאנו תלויים בכוחות שאינם בשליטתנו. בספר בראשית כולו אין מי ששם שמיים שגור על פיו יותר מיוסף. הוא ייחס לה' כל אחת ואחת מהצלחותיו. הוא הכיר בכך שבלי ה' לא יכול היה לעשות את אשר עשה. ומתוך הענוה הזו באה לו הסבלנות.

לרבים המאמינים שהגיעו להישגים גדולים היה שילוב נדיר זה של תכונות. מצד אחד, הם עבדו קשה. הם התייעלו, הם התאמנו, הם שאפו. מצד שני, הם ידעו שלא רק היד שלהם כותבת את תסריט חייהם. השתדלותנו איננה קובעת לבדה את התוצאה. על כן אנו מתפללים, וה' עונה לתפילותינו - אך לא תמיד בזמן ובדרך שציפינו להם. (וכמובן, לפעמים הוא עונה לנו בשלילה).

הגמרא (ינדה, ע ב) אומרת זאת בדרך פשוטה. היא שואלת, "מה יעשה אדם ויתעשה?" - ועונה: "ירבה בסחורה, וישא וייתן באמונה", כלומר יעשה עסקים רבים, ויעשה אותם ביושר. אך כאן עולה השאלה המתבקשת:

"הרבה עשו כן ולא הועילו!". והגמרא ממשיכה ועונה על כך: "אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו", מהקב"ה. מדוע, אם כן, לטרוח במסחר? תשובת הגמרא: אין די באחד בלי השני. אנחנו צריכים את שניהם: את המאמץ האנושי ואת האימוץ האלוהי. מבחינה מסוימת עלינו להיות סבלנים וחסרי סבלנות גם יחד: חסרי סבלנות כלפי עצמנו, וסבלנים בהמתנתנו לה' שיעתיר את ברכתו על השתדלותנו. העיכוב בן השבוע בין ניסיונו הכושל של יוסף לצאת מבית האסורים לבין הצלחתו שבאה לבסוף נועד ללמד אותנו את האיוון העדין הזה. אם נעבוד קשה דיינו, ה' יחון אותנו בהצלחה – אך זה יקרה לא בזמן שאנו רוצים, אלא בזמן הנכון.

קושיה עצומה הקשה הרמב"ן, ומאז היא מהדהדת בכל מקום שבו לומדים בספר בראשית: "כי יש לתמוה, אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים, והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח מכתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו, כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים, ואילו (גם אם) היה מהלך שנה, היה ראוי להודיעו לכבוד אביו" (רמב"ן, מ"ב ט).

ואכן, ויש לשאול ולתמוה: בהתחשב ביחסים הקרובים שהיו בין יוסף ואביו, ניתן היה לצפות שיוסף יעשה כל מאמץ אפשרי ליצור קשר עם אביו. אולם הוא לא עשה זאת. יוסף לא ניסה ליצור קשר עם אביו לאחר שנתמנה לנגיד בבית פוטיפר ואפילו לא לאחר שנתמנה למלך מצרים, כשלא עמדה בפניו כל בעיה טכנית לעשות זאת! הייתכן כי יוסף אדיש לסבלו של אביו, שהתייחס אליו כאל בנו האהוב ואשר מתאבל על מותו?

נקודת המצא לפתרון הקושיה היא שיוסף לא ידע על שחיתת שיער העיזים, הכתמת כותנתו בדם השעיר, וברמאות האחים את אביהם כי נטרף. מחשבה מעין זו אף לא עלתה בדעתו.

עם הגיעו למצרים, קיווה יוסף שאביו ישמע על דבר מכירתו ויצווה להתחקות אחר עקבותיו ולהצילו. אולם זמן רב חלף – ואיש לא הופיע. תהה יוסף: "איפה אבא? ארץ מצרים קרובה לארץ כנען, אבי איש נכבד ומפורסם. שירת הישמעאלים – המדינים – המדיינים שבאמצעותם נמכרתי והורדתי למצרים, יש בה ככל הנראה גם קרובי משפחה לא רחוקים: הן ישמעאל, מדן ומדין, בניו של אברהם הם (כ"ה, א-ו), האם לא נמצא אחד מהם או מבני משפחתם שישלח שליח ליעקב ויספר לו על החטיפה והמכירה? וגם לאבא יש די שליחים ועבדים כדי לשלוח ולחפש אותי. מדוע אינו עושה כך?"

משנה לשנה, תמיהתו של יוסף מצטרפת לחרדה נוראה ההולכת וגוברת. במוחו של יוסף נשמעים שני קולות: לקול הראשון ששואל איפה אבא? מצטרף קול אכזר שני ששואל: מדוע שלחני אבא אל האחים? מדוע הפשיטוני מיד בהגיעי? מדוע השליכוני אל הבור? וכי לא ידע אבא אחד מסוכנים הם שמעון ולוי?! הקולות מתמזגים ונפרדים, מעוררים גלי פחד וייאוש, זעם ושנאה חליפות.

עם חלוף השנים, הייאוש הנורא מפנה מקום להשלמה שקטה עם מר גורלו. אין מנוס עוד מהמסקנה החדה כעתר: האחים שכנעו את אבא! לפני המכירה? אחרי המכירה? אין לדעת! או יוסף – או כולנו!

כמו ששילח אברהם את ישמעאל בנו, כמו שפרש לו עשו. אין ספק – אבא השלים עם שילוחו של יוסף, המתגאה, המביא דיבה, המעורר שנאה, החולם לשלוט במשפחתו. והקול הראשון זועק בלבו: הייתכן שישלם אבא עם גירוש בנו האהוב, בכור לאמו? והקול השני משיב: זכור איך העמיס אברהם את ישמעאל בנו בכורו עם חמת מים לנוע אל המדבר! איך הושלך תחת אחד השיחים! איך ניצחה שרה! ועוד: איך נכנע יצחק? איך הפסיד עשו בנו האהוב? איך ניצחה רבקה? היש הגנה באהבת האב? הרי אמך רחל כבר מתה! האם דחה אותו אבא? האם נכנע?

שלוש-עשרה שנים של ייסורי נפש כאלה קיבעו השלמה שקטה, וכאשר ימלוך יוסף על מרכבת המשנה לפרעה, כבר יהיה ברור לו, שעליו לבנות את חייו מחוץ לבית אביו – כך גזר עליו ה'.

אם כן, יעקב חי בטעות של כותונת, כי יוסף מת ונטרף, ויוסף חי בטעות של אבא, שוויתר, שנכנע, שהפסיד במאבק על בנו האהוב.

"וַיֵּרָא יַעֲקֹב, כִּי יֵשׁ-שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם; וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו, לֵמָּה תִּתְּרֹאוּ. " (מ"ב, א). כשהרעב פגע גם בארץ כנען ויעקב שלח את עשרת בניו למצריים להביא מזון, האחים באים אל יוסף, ובמקום לחבקם ולנשקם ולהודיע ליעקב שהוא חי – יוסף מתנכר אליהם!

"וַיֹּסֶף, הוּא הַשְּׁלִיט עַל-הָאָרֶץ--הוּא הַמְּשַׁבֵּיר, לְכָל-עַם הָאָרֶץ; וַיָּבִיאוּ אֵחָיו יוֹסֵף, וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לוֹ אִפְּסִים אֶרְצָה. וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אֶחָיו, וַיִּפְּרֶם; וַיִּתְּנֵם אֵלָיהֶם וַיַּדְּבֵר אִתָּם קְשׁוֹת..." (מ"ב, ו-ז).

שואל האברבנאל: "למה התנכר יוסף לאחיו ודיבר אתם קשות, והלא היה זה לו עוון פלילי בהיותו נוקם ונוטר כנחש ...?". אחת התשובות היא רצונו של יוסף שהחלומות יתקיימו (הרמב"ן), וכתב הנצי"ב בפירושו 'העמק דבר':

"והודיע הכתוב שלא מחמת נקימה ח"ו התהלך עמו בעיקשות כזה, אלא משום שזכר החלומות שהוא כעין נבואה, שהרי החלום הראשון כבר נתקיים, וא"כ עליו לראות שיקוים גם השני, ואם לא יעשה כן יהיה כמו כובש את נבואתו, ע"כ ביקש סיבה שיועיל לזה".

וכך מסביר הגר"א (באדרת אליהו): "ולכך הקדימה התורה: 'ויזכור יוסף את החלומות' – להודיע שכל מה שעשה לא עשה אלא מרוב צדקתו, ויקויימו החלומות, שלא להכחיש רצון וגזירת עליו, וזהו כלל התורה".

אולם בנוסף, מתוך התפיסה שגיבש, ניתן בהחלט להבין שיוסף מסתיר את זהותו גם כדי לנסות ולברר מה עלה בגורל בנימין!

העובדה שבנימין אינו בין האחים היורדים מצרימה מטרידה ומדאיגה את יוסף, ועל כן מטרתו הראשונה היא לברר אם בנימין עודנו בין החיים: על פי פירוש זה מובנת גם האסטרטגיה של האשמת האחים בריגול: היא מאפשרת ליוסף להוציא מהם מידע על המתרחש במשפחה מבלי שיעלו על הדעת שהוא אחיהם, ואכן האינפורמציה מתחילה לזרום:

"וַיֹּאמְרוּ, שְׁנֵים עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד--בְּאָרֶץ כְּנָעַן; וְהִנֵּה הֶקְטָן אֶת-אֲבִינוּ הַיּוֹם, וְהָאֶחָד אֵינָנוּ." (מ"ב, ג)

בעקבות התובנות אליהם הגיע במהלך שנות שהותו במצרים במנותק ממשפחתו, יוסף חושש שגורלו של אחיו מאמו יהיה זהה לשלו, לכן הוא מבקש "הוֹדִיאוּ, אֵלַי; וְאֶשְׁמָחָה עִינִי, עֲלֵיוֹ." (מ"ד, כ"א). הוא פשוט מבקש להתאחד ולהגן על אחיו בן אימו. כמו כן, הבאת בנימין, תוכל לשפוך אור על כל מה שקרה בשנים אלו. הרי הוא יודע הכול – למה נכנע אבא? ומה קרה? אז גם יוכל יוסף להחליט אם להפר את שתיקתו אם לא.

זאת ועוד: בשלב זה מבחין יוסף בתחילתה של חרטה:

"וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו, אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל-אֶחָיו, אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרָה נַפְשׁוֹ בְּהַתְּחַנְנוֹ אֲלֵינוּ, וְלֹא שָׁמְעֵנוּ; עַל-כֵּן בָּאָה אֲלֵינוּ, הַצָּרָה הַזֹּאת." (שם, כא).

יוסף מבקש במקביל לבדוק את הלכידות המשפחתית לאחר מכירתו – יחסם של עשרת האחים אל אחיו מאמו בנימין, ולהביאם לתשובה גמורה, כמו שהגדירה הרמב"ם: "איזו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשולון כח" (הל' תשובה פ"ב ה"א). לכן אילץ אותם יוסף להביא את בנימין, ולהעמידם עם בנימין באותו מצב שעמדו בשעת מכירתו, ולבחון אותם האם שוב יפקירו את אחיהם ויסיכמו שימכר לעבד.

"וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת-שְׁמֻעוֹן, וַיֹּאסֶר אוֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם." (מ"ב, כ"ד) אם נעמיק בהתנהגותו של יוסף, נבחין שאין שהוא פועל ממניעי נקמות. ועל הכתוב: "וַיֹּאסֶר אוֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם" מפרש רש"י: לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שיצאו, הוציאו והאכילו והשקוהו". מכאן שכל מעשיו של יוסף היו רק כלפי חוץ, היה לו מניע פנימי שאליו חתר:

"עַל דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַּ בְּאַמְתְּחַתֵּינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹכָאִים" (מג, יח). מכאן רמז למה שאמרו חז"ל (שבת לא, א) שבעולם העליון כאשר מכניסים את האדם לדין, השאלה הראשונה היא 'נשאת ונתת באמונה?'. על דבר הכסף – בתחילה אנחנו מובאים! (הגר"א מוולנא ז"ע)

כשמורד בנימין למצרים, ממשיך יוסף בתוכניתו להבאת האחים לתשובה גמורה, או במקרה של כישלון – לאיחוד משפחתה של רחל והשאת בנימין לצידו, ומורה למשרתו להחביא את גביע הכסף שלו באמתחת בנימין. כשיוצאים האחים לדרך חזרה לארץ כנען, רודף אותם שליח יוסף ומאשים אותם בגניבת הגביע.

האחים מובאים חזרה לבית יוסף, ובהגיעם עונה יהודה ליוסף:

"וַיֹּאמֶר יְהוּדָה, מֶה-נֹאמַר לְאֲדֹנִי, מֶה-נִּדְבַּר, וּמֶה-נִּצְטָדֵק; הָאֵלֶּלִים, מִצָּא אֶת-עֹץ עֲבָדֶיךָ--הֵנּוּ עֲבָדִים לְאֲדֹנִי, גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר-נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ." (מ"ד, ט"ז)

בפרשה הבאה אנו קוראים על מסירות נפשו של יהודה שיצא בנאום חד להציל את בנימין. ההשגחה שלחה את יהודה למוטט את חומת טעותו של יוסף, כדי שיכול להתוודע לאחיו ולהתחבר אל אביו.

"וַיֹּאמֶר עֲבָדֶיךָ אֲבִי, אֲלֵינוּ: אַתָּם יָדַעְתֶּם, כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה-לִּי אִשְׁתִּי. וַיֵּצֵא הָאֶחָד, מֵאֲתָי, וְאָמַר, אֵךְ טָרַף טָרַף; וְלֹא רָאִיתִי, עַד-הֵנָּה." (כ"ז-כ"ח)

יוסף איננו שומע עוד את ההמשך: גלי קור וחום מציפים אותו – "וַיֹּאמֶר אֵךְ טָרַף טָרַף, וְלֹא רָאִיתִיו עַד הֵנָּה..."

הנה האמת העירומה: א ב א ה ו ט ע ה ! חשב שנטרפתי! מתאבל עלי כל הימים, בוכה וצועק: לא ויתר, לא שכח, לא נכנע – לא הושפע מהאחים בני לאה! לא מלאה אמם! לא! לא נשייה!

"וְלֹא-כָל יוֹסֵף לְהַתְּאַפֵּק... וַיִּקְרָא, הוֹצִיאוּ כָל-אִישׁ מַעְלִי; וְלֹא-עָמַד אִישׁ אֹתוֹ, בְּהַתְּנֹדַע יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו. וַיִּתֵּן אֶת-קִלְוֹ, בְּבִכּוֹ... וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף, הַעוֹד אֲבִי חִי..." (מ"ה, א-ג).

העוד אבי חי? העודנו אבי? חי ואוהב ולא שוכח? הייתכן!!



לע"נ ר' אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל
ולב"ע ב' עבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.



לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל
ולב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.